

## Original Article

# An Analysis of Exclusive or Allegorical Approaches to Article 2 of the Copyright Protection Act of 1969, with an Overview of the Berne Convention

Ehsan Nemati<sup>1</sup> , Mohammad Reza Parvin<sup>\*2</sup>, Mehdi Taleghan Ghafari<sup>3</sup> 

<sup>1</sup> Graduate Student of Private Law at University of Mazandaran, Babolsar, Iran

<sup>2</sup> Assistant Professor of IP, Department of Microbial Biotechnology, Agricultural Biotechnology Research Institute of Iran (ABRII), Agricultural Research, Education and Extension Organization (AREEO), Karaj, Iran

<sup>3</sup> PhD Student in Private Law, Faculty of Law and Political Science, University of Mazandaran, Babolsar, Iran



10.22080/LPS.2021.22125.1253

**Received:**

May 9, 2021

**Accepted:**

October 20, 2021

**Available online:**

November 27, 2021

**Keywords:**

intellectual property,  
literary and artistic

## Abstract

The protection of intellectual creations in the realm of laws and regulations has been one of the most fundamental goals of legal systems in the present century; Therefore, both at the national and international levels, several laws and treaties in the field of literary, artistic and industrial property have been formulated and regulated, and each of them has supported different examples. In Iran, one of the most important and in fact the first law that has been approved in the field of literary and artistic property is the Law on Protection of the Rights of Authors, Writers and Artists approved in 1969, which is mentioned in Article 2 of the law. . Despite Article 2 of the Berne Convention, which can be interpreted in an allegorical way in various ways, Article 2 of the Law on the Protection of the Rights of Authors, Writers and Artists, which seems to be inspired by Article 2 of the Berne Convention, is a form of expression. Which has caused doubts about the allegorical or exclusive nature of its examples. In the present study, using a descriptive-analytical approach, while explaining different legal perspectives and presenting various other reasons, it is concluded that despite the supportive nature of this law, the method of preparing Article 2 and other materials related to this article is such that the view is exclusive. Supported by Article 2 of the Law on the Protection of the Rights of Authors, Writers and Artists, but due to the different effects that each of the above views may have, it is suggested that a moderate approach be chosen in this regard; Thus, if the emerging instances are

\*Corresponding Author: Mohammad Reza Parvin

Address: Department of Microbial Biotechnology,  
Agricultural Biotechnology Research Institute of Iran  
(ABRII), Agricultural Research, Education and  
Extension Organization (AREEO), Karaj, Iran

Email: mrparvin@abrii.ac.ir



property, exclusive,  
allegorical, creator

able to comply with the instances mentioned in Article 2 of the said law and a similarity can be established between them, it will be supported and otherwise a special law will be set.

## Extended abstract

### 1. Introduction

The increasing development of the surrounding world is due to the efforts of people who use their power of reason to create positive effects on their lives and the lives of all contemporaries, and may even be able to pave a new path for the future. Man is a creature in whom God has institutionalized the power of creativity and innovation. Hence, some people, by distancing themselves from everyday life and at the same time with great effort, create novel intellectual works. To preserve and protect such valuable works and make the best use of them, legal protections are necessary. Despite the centrality of intellectual property policy in many aspects of the global economy and daily life, one of the most challenging issues that remains hidden is the term intellectual property itself. Numerous conventions have been created to achieve this and several examples of intellectual property have been proposed. However, none of them have provided a definition of this type of property, and this has led to the proposition of many different definitions of this doctrine.

In a comprehensive definition, intellectual property rights can be considered as a set of rights exclusively given to the creator of the work in the fields of industry, literature and art. Therefore, it can be concluded that intellectual property rights are divided into two types of industrial property and literary/artistic property. The rights arising from the creation of such works are

exclusively in the possession of their creators. Intellectual works have played an important role in expanding the world today. For this reason, the protection of intellectual property and technological achievements has become a fundamental principle in various legal systems of the world. Hence, the development of intellectual property rights can guarantee the economic and technological success of researchers as well as knowledge-based companies. Intellectual property rights has faced serious problems in recent years due to the increase of the volume of produced works as well as the expansion of communication at national and international levels, especially through the World Wide Web and the ability to easily and quickly access the ideas of authors. Thus, several samples of abusing the rights of copyright holders have been seen recently.

In 1970, the World Intellectual Property Organization was established. In the following years, this organization emerged as one of the specialized organizations of the United Nations. As mentioned in Article 27 of the Universal Declaration of Human Rights, intellectual property rights can also be recognized as a human right. In addition, different countries have enacted laws to protect the intellectual properties, develop the economy and improve the international relations through preserving the rights of the innovative works .

As stated, the human mind has unlimited creativity and processing capability. In this regard, legislators try to

formulate and regulate laws to include all cases as much as possible, and minimize the procedures for protecting cases. In Berne International Convention, which has been the source and inspiration of many countries in the field of legislation on literary and artistic property, samples provided are in the two forms of explicit and allegorical. There are several objections to this law, such as dispersion and fragmentation in the regulation of instances and duplication of instances. However, the challenge we face in the present study is to what extent these instances are supported by this law and in the face of emerging instances. This is because the main issue is the protection or non-protection of the works that are not explicitly mentioned in the text of the law and there is a fear of ignoring the rights of their creators. Therefore, it needs to be studied and analyzed. It seems that the goals of those who believe in allegorical as well as those who believe in the exclusivity of the cases protected by the law are the same because both groups basically want to support the emerging samples. However, the first group claims that in practice there is no appropriate and effective support for some of these works and their creators and the second group claims that, if necessary, new special laws should be formulated to protect the various emerging instances and their creators. In fact, the dissimilar nature of some emerging instances or the ineffective scope of copyright law support for such instances is the criterion for complementary action by the second group to exclude instances protected by copyright law that provide authors with a moderate approach ensuring that the interests of both groups are served as much as possible. The present article contains three main discussions, first on the works supported by the Law on the

Protection of the Rights of Authors, Writers and Artists, and then on the views of those who believe in the exclusive and allegorical nature of the instances. After that, it selects an appropriate approach, and finally examines some allegorical or exclusive works.

## 2. Methods

In this article, library and descriptive-analytical methods have been used.

## 3. Findings

It seems that a moderate approach should be chosen to meet the goals of the proponents of both approaches. Thus, with some flexibility, emerging instances conforming to the twelve instances of Article 2 of the Law on the Protection of the Rights of Authors, Writers and Artists, or the similar ones, can be protected by the law. However, emerging instances not related to the specific cases in the mentioned law cannot be effectively supported. Thus, a new up-to-date law should be drafted and compiled. Only in this case, the intentions of the two groups can be achieved to a large extent and possible corruptions can be prevented.

## 4. Conclusion

Some have cited reasons such as the protection of the law under discussion, the absoluteness and generality of the definition provided by the legislature in Article 1, the existence of symmetry in the instances of Article 2, and finally the codification of the law based on the Berne Convention. The proposed views can be refuted by the analyses made, indicating that the protection of a law does not lead to the extension of the cases supported by it. According to the general definition of Article 1., there is no reason for the legislator to support any work; Rather, like many other laws, it has defined the main words of that law, and the analogies seen



in some instances of Article 2 are limited to the same instance, not the entire law, and in the end it cannot be denied that The Law on the Protection of the Rights of Authors, Writers and Artists is derived from the Berne Convention. However, it is clear that by using the numbering and counting of cases in the twelve paragraphs, extensive changes can be made to the works under protection. In contrast, the lack of analogy to allegorize the protected works, the enactment of Article 2 despite the existence of Article 1 in the law, the adoption of new laws and regulations to protect emerging examples, the existence of multiple examples in the Comprehensive Bill of Intellectual Property and, ultimately, the ineffectiveness of the allegorical claim of Article 2 of the law in question are the reasons for strengthening the view of exclusivity. If the legislator intended to protect any work, he would no longer have enacted Article 2 in the form of "works protected by this law" and there would be no need to enact new laws, because any work was supported in this law; On the other hand, the legislator could have acted

in the comprehensive intellectual property bill as well as the law in question. However, he did not act in this way and explicitly mentioned the neglected examples in the bill to strengthen the autonomous view of the present study, in addition to eliminating the weakness of the law protecting the rights of authors, writers and artists.

### **Funding**

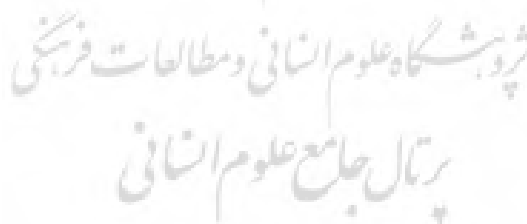
There was no funding.

### **Conflict of interest**

Author declared no conflict of interest.

### **Acknowledgments**

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.



علمی پژوهشی

# تحلیلی بر رویکردهای مبتنی بر حصری یا تمثیلی بودن ماده ۲ قانون حمایت حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸ با نگاهی اجمالی به کنوانسیون برن

احسان نعمتی<sup>۱</sup> ID، محمدرضا پروین<sup>۲</sup> \*، مهدی طالقان غفاری<sup>۳</sup> ID

<sup>۱</sup> کارشناس ارشد حقوق خصوصی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران  
<sup>۲</sup> استادیار حقوق مالکیت فکری، بخش بیوتکنولوژی میکروبی، پژوهشگاه بیوتکنولوژی کشاورزی ایران، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، کرج، ایران  
<sup>۳</sup> دانشجوی مقطع دکتری حقوق خصوصی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران

doi 10.22080/LPS.2021.22125.1253

## چکیده

حمایت از آفرینش‌های فکری در قلمرو قوانین و مقررات، یکی از بنیادی‌ترین اهداف نظام‌های حقوقی در قرن حاضر بوده است. از این رو، چه در سطح ملی و چه در سطح بین‌المللی قوانین و معاهدات متعددی در زمینه‌ی مالکیت ادبی هنری و مالکیت صنعتی تدوین و تنظیم شده‌اند و هر کدام مصادیق مختلفی را مورد حمایت قرار داده‌اند. در کشور ایران یکی از مهم‌ترین و در واقع نخستین قانونی که در شاخه‌ی مالکیت ادبی و هنری به تصویب رسیده است، قانون حمایت حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸ می‌باشد که در ماده ۲ قانون مذکور به مصادیق مورد حمایت این قانون اشاره شده است. علی‌رغم ماده ۲ کنوانسیون بین‌المللی برن که تمثیلی بودن مصادیق مورد حمایت آن به طرق مختلفی قابل برداشت است، در ماده ۲ قانون حمایت حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان که به نظر از ماده ۲ کنوانسیون برن نیز الهام گرفته، شیوه‌ی بیان مصادیق به گونه‌ای است که باعث ایجاد شک و تردید نسبت به تمثیلی یا حصری بودن مصادیق آن گردیده است. در پژوهش حاضر با استفاده از رویکرد توصیفی تحلیلی ضمن تبیین دیدگاه‌های متفاوت حقوقی و ارائه‌ی دلایل متعدد دیگر، این نتیجه حاصل می‌شود که علی‌رغم حمایتی بودن این قانون، شیوه‌ی تنظیم ماده ۲ و سایر مواد مرتبط به این ماده به گونه‌ای می‌باشد که دیدگاه حصری بودن مصادیق مورد حمایت ماده ۲ قانون حمایت حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان قوت گیرد، اما به جهت آثار متفاوتی که هر کدام از دیدگاه‌های مذکور می‌توانند به همراه داشته باشند، پیشنهاد می‌گردد یک رویکرد میانه در این راستا انتخاب گردد؛ بدین شرح که اگر مصادیق نوظهور قابلیت انطباق با مصادیق مندرج در ماده ۲ قانون مذکور را داشته باشد و بتوان میان آن‌ها شباهتی برقرار نمود، از آن حمایت به عمل آید و در غیر این صورت قانونی خاص تنظیم گردد.

تاریخ دریافت:

۱۹ اردیبهشت ۱۴۰۰

تاریخ پذیرش:

۲۸ مهر ۱۴۰۰

تاریخ انتشار:

۶ آذر ۱۴۰۰

کلیدواژه‌ها:

مالکیت فکری، مالکیت ادبی و هنری، حصری، تمثیلی، پدیدآورنده

\* نویسنده مسئول: محمدرضا پروین

ایمیل: mrparvin@abrii.ac.ir

آدرس: پژوهشگاه بیوتکنولوژی کشاورزی ایران، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، کرج، ایران



## ۱ مقدمه

آفریننده اثر قرار می‌گیرد؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که حقوق مالکیت فکری به دو قسم مالکیت صنعتی<sup>۳</sup> و مالکیت ادبی، هنری<sup>۴</sup> منقسم می‌گردد (Craghill and Watts, 2007: 205 Huang and Li, 2019: 6) که حقوق ناشی از پیدایش آن آثار انحصاراً در اختیار پدیدآورنده اش قرار دارد. آثار فکری نقش به‌سزایی در گسترش جهان کنونی ایجاد نموده‌اند. به همین دلیل حفاظت از دارایی‌های فکری و دستاوردهای فناورانه تبدیل به یک اصل اساسی در نظام‌های حقوقی مختلف دنیا شده است؛ از این رو، توسعه‌ی حقوق مالکیت فکری می‌تواند ضامن موفقیت اقتصادی و فناوری پژوهشگران و همچنین شرکت‌های دانش‌بنیان باشد.

حقوق مالکیت فکری در سال‌های اخیر با بالا رفتن حجم تولیدات آثار و همچنین گسترش ارتباطات در سطوح ملی و بین‌المللی و خاصه از طریق شبکه‌ی جهانی اینترنت و قابلیت دسترسی آسان و سریع به اندیشه‌های پدیدآورندگان؛ با تهدیدات جدی از حیث سوءاستفاده از حقوق آفرینندگان آثار مواجه شده است.

در سال ۱۹۷۰ سازمان جهانی مالکیت فکری شروع به فعالیت نمود. این سازمان در سال‌های بعد به عنوان یکی از سازمان‌های تخصصی سازمان ملل متحد خودنمایی نمود. همان‌گونه که در اصل ۲۷ اعلامیه جهانی حقوق بشر نیز مورد اشاره قرار گرفته است می‌توان حقوق مالکیت فکری را به عنوان یک حق بشری نیز به رسمیت شناخت

توسعه‌ی روزافزون جهان پیرامون مدیون زحمات افرادی است که با به‌کارگیری قدرت تعقل خویش درصدد ایجاد تأثیرات مثبت بر زندگی خود و هم‌عصران برمی‌آیند و حتی چه‌بسا بتوانند راهی نو برای آیندگان دراندازند. انسان موجودی است که خداوند توان خلاقیت و نوآوری را در او نهاده ساخته است (جوادی آملی، ۱۳۸۹: ۱۰۵). از این رو، برخی اشخاص با فاصله گرفتن از روزمرگی و همگام با تلاش فراوان آثار فکری بدیعی خلق می‌نمایند که برای حفظ و صیانت از چنین آثار ارزشمند و بهره‌برداری هرچه بهتر از ماحصل افکاری که بروز و ظهور یافته، حمایت‌های قانونی لازم و ضروری جلوه می‌کند (عالمزاده و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۰۶ Gürkaynak et al, 2018: 861, Westmacott, Hogan, 2011: 546, Yu, 2017: 8) با وجود محوریت سیاست مالکیت فکری در جنبه‌های متعددی از اقتصاد جهانی و زندگی روزمره، همچنان یکی از موضوعات بسیار چالش برانگیزی که پنهان و سر بسته باقی مانده است، خود عبارت مالکیت فکری است (Vaidhyanathan, 2017: 38). کنوانسیون‌های متعددی برای تحقق چنین امری ایجاد شدند و به بیان مصادیقی از مالکیت فکری پرداختند و این در حالی است که هیچ‌کدام تعریفی از این نوع مالکیت ارائه ننموده‌اند و همین امر باعث ارائه تعاریف متعدد و متنوعی توسط دکتترین شده است.<sup>۱</sup>

در تعریفی جامع و مانع می‌توان حق مالکیت فکری<sup>۲</sup> را مجموعه حقوقی دانست که در زمینه‌های صنعتی، ادبی و هنری به صورت انحصاری در اختیار

ارزش مادی و معنوی هستند را ایجاد می‌کند (اصغری آقمشهدی، ۱۳۹۱: ۱۸).

- حقوق ناشی از نوآوری‌ها و آفرینش‌های فکری در زمینه‌های صنعتی، علمی، هنری و ادبی (wipo, ۲۰۱۷: ۱).

<sup>2</sup> Intellectual Property Rights.

<sup>3</sup> Industrial Property.

<sup>4</sup> Copyright.

<sup>۱</sup> حقوقی که دارای ارزش اقتصادی بوده و موضوع آن یک اثر فکری است (صفایی، ۱۳۹۱: ۲۵۴).

- حقوقی که به صاحبان آن اجازه بهره‌وری انحصاری از فکر انسان را می‌دهد (کاتوزیان، ۱۳۹۳: ۲۴).

- حقوقی که حق بهره‌مندی مطلق و انحصاری برای شخص آفریننده اثر فکری در زمینه‌های ادبی، هنری و صنعتی که دارای

مقتضی و موثری از برخی از این آثار و پدیدآورندگان آنها صورت نگیرد؛ اما گروه دوم با ادعای خود به این امر منجر می‌شوند که در صورت لزوم، قوانین خاص جدیدی در راستای حمایت از مصادیق متفاوت نوظهور و پدیدآورندگان آنها تدوین و تنظیم شود که مصالح آنها را به شکل بهتر و کارآمدتری در برگیرد. در حقیقت، ماهیت غیر مشابه برخی مصادیق نوظهور و یا دامنه‌ی حمایتی غیر موثر قانون حقوق مولفان نسبت به این قبیل مصادیق، ملاک عمل مکملی از سوی گروه دوم در جهت حصری تلقی نمودن مصادیق مورد حمایت قانون حقوق مولفان می‌باشد. مقاله‌ی حاضر حاوی سه بحث اصلی می‌باشد که در ابتدا به آثار مورد حمایت قانون حمایت حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان و سپس به طرح دیدگاه‌های قائلین به حصری و تمثیلی بودن و انتخاب یک رویکرد مناسب و در نهایت به بررسی آثار تمثیلی و یا حصری دانستن مصادیق مورد حمایت قانون مذکور پرداخته خواهد شد.

## ۲ دامنه آثار فکری مورد حمایت قانون حمایت حقوق مولفان و مصنفان و هنرمندان

حمایت از مصادیق مالکیت فکری، مبانی متعددی دارد که مبانی اقتصادی یکی از مهمترین آنان در توجیه و نقد و بررسی حمایت از مصادیق مختلف حقوق مالکیت فکری می‌باشد (Samuelson, Fisher, 2020: 7, 55). در واقع درجه حمایت از مالکیت فکری باید متناسب با سطح توسعه‌ی اقتصادی و صنعتی هر کشور باشد (لنگ و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۰)؛ اگرچه در مقابل، گروه‌های حامی حقوق بشر دلایلی همچون فقر، عقب‌ماندگی

شخصی به عنوان آفرینشگر، حق حفاظت از منافع مادی و معنوی حاصل از تولیدات علمی، ادبی یا هنری خویش را داراست.» (ناصرزاده، ۱۳۷۲: ۱۷).

(Helfer, 2006: 973, Coombe, 1998: 59).<sup>۱</sup> از سوی دیگر، کشورهای مختلف با وضع قوانین حمایتی نسبت به آثار فکری؛ به هدف والای توسعه‌ی روزافزون از طریق خلق آثار بدیع و همچنین پویایی اقتصاد و گسترش روابط بین‌المللی می‌اندیشند.

همان طور که بیان شد، ذهن بشر و قدرت گسترده‌اش قابلیت‌های آفرینندگی و پردازندگی بی‌همتایی دارد و نمی‌توان برای آن هیچ محدودیتی قائل بود. در این راستا قانون‌گذاران سعی می‌نمایند، قوانین را به گونه‌ای تدوین و تنظیم نمایند که تمامی مصادیق را تا حد امکان در بر گیرد و از سویی، تشریفات حمایت از مصادیق را به حداقل برسانند و این امر واقعیتی است که نمی‌توان منکر آن شد. اما باید دید که قانون‌گذار ما در خصوص قانون حمایت حقوق مولفان و مصنفان و هنرمندان موفق بوده است یا خیر. ایرادات متعددی به این قانون همانند پراکندگی و تشتت در تنظیم مصادیق و تکراری بودن مصادیق وارد است، اما چالشی که در پژوهش حاضر با آن مواجه هستیم این است که دامنه‌ی این مصادیق مورد حمایت این قانون تا کجاست و در مواجه با مصادیق نوظهور آیا می‌توان به این قانون مراجعه نمود یا خیر؟ چون مسئله‌ی اصلی، موضوع حمایت یا عدم حمایت قانون مذکور از آثاری است که در نص قانون به شکل صریح به آنها اشاره نشده است و بیم نادیده گرفتن حقوق پدیدآورنده و همچنین اتلاف حقوق وی می‌رود؛ بنابراین به بررسی و تحلیل نیاز دارد. اگرچه به نظر می‌رسد اهداف قائلان به تمثیلی بودن و همچنین قائلان به حصری بودن مصادیق مورد حمایت قانون مذکور یکی باشد؛ چون هر دو گروه اساساً خواهان حمایت از مصادیق نوظهور می‌باشند، اما گروه اول با ادعای خود باعث می‌شوند که در عمل حمایت

<sup>۱</sup> ماده ۲۷ اعلامیه‌ی جهانی حقوق بشر بیان می‌دارد: «۱- هر شخصی حق دارد آزادانه در زندگی فرهنگی اجتماع خویش همکاری کند، از گونه‌های مختلف هنرها برخوردار گردد و در پیشرفت علمی سهیم گشته و از منافع آن بهره‌مند شود. ۲- هر



بهره‌برداری مادی و معنوی از نام و اثری می‌باشد که پدید آورده است.<sup>۱</sup>

با توجه به ماده‌ی مذکور و حقوقی که به موجب آن، در راستای حمایت از پدیدآورندگان در نظر گرفته شده است، به خوبی رویکرد حمایتی مقنن روشن می‌گردد. برخی بیان داشته‌اند که صرف پذیرش قانونی یک پدیده‌ی اجتماعی و وضع قاعده، معضلات و نیازهای آن را برطرف نمی‌نماید و ضروری به نظر می‌رسد که مقنن باتوجه به اقتضاء زمان، تمامی جوانب امر و پیش نیازهای این پدیده اجتماعی را مورد سنجش قرار دهد و سپس به وضع قانون و قاعده‌ی حقوقی مبادرت نماید (سلطانی و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۴۲). از آنجایی که در حقوق ایران، صرفاً مصادیقی از آفرینش‌های فکری تحت حمایت قانونی قرار می‌گیرند که در قانون بدان اشاره شده باشد و به عبارت دیگر، توسط مقنن به عنوان گونه‌ای از مصادیق مالکیت فکری مورد شناسایی قرار گرفته باشند و تا زمانی که موضوع مورد حمایت مشخص نگردد، امکان حمایت و اجرای صحیح قانون در راستای حمایت از آن ممکن نمی‌باشد. اینک باید دید که مقنن در واقع قصد حمایت از چه مصادیق و چه موضوعاتی را داشته است. قانون‌گذار ما در فصل یکم قانون مذکور، در ماده ۲، به ذکر مصادیق مورد حمایت این قانون پرداخته است که به شرح ذیل می‌باشند:

ماده ۲- اثرهای مورد حمایت این قانون به شرح زیر است:

۱- کتاب و رساله و جزوه و نمایشنامه و هر نوشته‌ی دیگر علمی و فنی و ادبی و هنری.

۲- شعر و ترانه و سرود و تصنیف که به هر ترتیب و روش نوشته یا ضبط یا نشر شده باشد.

۳- اثر سمعی و بصیری به منظور اجراء در صحنه‌های نمایش یا پرده سینما یا پخش از رادیو یا

اقتصادی و همچنین تقویت شکاف اقتصادی در میان کشورهای در حال توسعه را عامل مهمی در راستای عدم حمایت از مصادیق نوظهور مالکیت فکری همچون ابداعات دارویی می‌دانند (صادقی، ۱۳۸۷: ۲۱۵). در نهایت چنانچه اگر از آفرینش‌های فکری شهروندان حمایت نگردد، آن‌ها در این زمینه تلاش یا سرمایه‌گذاری نخواهند کرد و ثروت، دانش یا خلاقیت خود را در زمینه‌های دیگری مورد استفاده قرار می‌دهند که شاید مطلوب واقع نگردد؛ به همین جهت حمایت از آفرینش‌های فکری و خلاقیت‌های پدیدآورندگان آثار فکری، یک ضرورت انکار نشدنی می‌باشد.

در خصوص مالکیت ادبی و هنری بعنوان بخشی از حقوق مالکیت فکری، باید چنین اذعان داشت که با توجه به ارزش فراوانی که آفریده‌های علمی از لحاظ فردی و اجتماعی پیدا کرده‌اند و همچنین نقشی که پدیده‌های مذکور در راستای توسعه‌ی اقتصادی بشر ایفا می‌نمایند، قانون‌گذاران در جوامع مختلف نمی‌توانند به چنین اموالی بی‌اعتنا باشند (میرحسینی، ۱۳۹۴: ۴۶). حق مولف برای مولفان و سایر آفرینندگان آثار ادبی و هنری حقوق خاصی را قائل می‌گردد تا آن‌ها بتوانند در مدت زمان معینی اجازه‌ی بهره‌برداری از آثار خود را به دیگران بدهند یا حتی بهره‌برداری از آن آثار را ممنوع نمایند (WIPO: 2008: 42). در کشور ایران نیز اولین و در واقع مهمترین قانون در راستای حمایت از آثار ادبی و هنری، قانون حمایت حقوق مولفان و مصنفان و هنرمندان مصوب سال ۱۳۴۸ می‌باشد. همان طور که از عنوان قانون مذکور پیداست، این قانون با هدف حمایت از حقوق مادی و معنوی این اقشار تنظیم و تدوین شده است. در راستای اثربخشی بر این ادعا، حقوقی نیز در ماده ۳ قانون مذکور برای این اشخاص در نظر گرفته شده است که شامل حق انحصاری نشر و پخش و عرضه و اجرای اثر و حق

<sup>۱</sup> ماده ۳ قانون حمایت حقوق مولفان و مصنفان و هنرمندان: «حقوق پدید آورنده شامل حق انحصاری نشر و پخش و عرضه و اجرای اثر و حق بهره برداری مادی و معنوی از نام و اثر او است.»



سپس به آثار تمثیلی و یا حصری دانستن مصادیق ماده ۲ قانون مذکور پرداخته خواهد شد.

### ۳ بررسی دیدگاه های قائلان به تمثیلی و حصری بودن مصادیق مورد حمایت و ارائه ی یک رویکرد میانه

در بحث حاضر ضمن تبیین و بررسی دیدگاه های حقوقدانان و ارائه ی تحلیل های متعدد سعی خواهد شد یک رویکرد متناسب و قابل اجرا ارائه گردد.

#### ۳/۱ بررسی دیدگاه های قائلان به تمثیلی بودن مصادیق مورد حمایت

در گفتار حاضر به تفحص و بررسی دیدگاه های قائلان به تمثیلی بودن مصادیق مورد حمایت پرداخته خواهد شد.

#### ۳/۱/۱ حمایتی بودن قانون حمایت حقوق مولفان و مصنفان و هنرمندان

به عقیده ی برخی باید توجه داشت که قانون مذکور، یک نوع قانون حمایتی می باشد و هدف آن حمایت از پدیدآورندگان آثار ادبی و هنری است؛ بنابراین، تفسیر آن باید بر این اساس صورت پذیرد (پیلوار، ۱۳۹۴: ۲۰۱). از این رو، با توجه به پیشرفت تمدن ها و گسترده شدن علوم و فناوری، طبیعی است که آفرینش های فکری پدیدآورندگان در هر زمان در شکل خاص و تازه ای ظاهر گردد، در نتیجه، نباید در متون قانونی، گونه های آثار، محدود به موارد خاصی گردد (آیتی، ۱۳۹۳: ۸۳). اما به نظر می رسد چنین استدلالی قابل پذیرش نباشد. به عنوان مثال، می توان به قانون تجارت اشاره کرد که در واقع با هدف حمایت از تجار و مشاغل تجاری به تصویب رسیده

تلویزیون که به هر ترتیب و روش نوشته یا ضبط یا نشر شده باشد.

۴ - اثر موسیقی که به هر ترتیب و روش نوشته یا ضبط یا نشر شده باشد.

۵ - نقاشی و تصویر و طرح و نقش و نقشه ی جغرافیایی ابتکاری و نوشته ها و خط های تزئینی و هرگونه اثر تزئینی و اثر تجسمی که به هر طریق و روش به صورت ساده یا ترکیبی به وجود آمده باشد.

۶ - هرگونه پیکره (مجسمه).

۷ - اثر معماری از قبیل طرح و نقشه ی ساختمان.

۸ - اثر عکاسی که با روش ابتکاری و ابداع پدید آمده باشد.

۹ - اثر ابتکاری مربوط به هنرهای دستی یا صنعتی و نقشه قالی و گلیم.

۱۰ - اثر ابتکاری که بر پایه ی فرهنگ عامه (فولکلور) یا میراث فرهنگی و هنری ملی پدید آمده باشد.

۱۱ - اثر فنی که جنبه ی ابداع و ابتکار داشته باشد.

۱۲ - هرگونه اثر مبتکرانه دیگر که از ترکیب چند اثر از اثرهای نامبرده در این فصل پدید آمده باشد.

همان طور که بیان شد مصادیق مورد حمایت قانون مذکور در ۱۲ مورد بیان شده اند و موضوعی که بدیهی است، این می باشد که پدیدآورندگان مصادیق مندرج در این ماده تحت شمول حمایت این قانون قرار خواهند گرفت؛ اما از زاویه ی دیگر به نظر می رسد حقوق ایران در خصوص تحت حمایت قرار دادن یا ندادن مصادیق نوظهور و یا مصادیقی که در زمان وضع قانون حمایت حقوق مولفان و مصنفان و هنرمندان وجود داشته اند، اما مورد اشاره قرار نگرفته اند، با چالش بزرگی مواجه می باشد. با توجه به مقدمات بیان شده، در ادامه به تبیین دیدگاه های موافقان تمثیلی بودن و حصری بودن و



طریقه یا روشی که در بیان و یا ظهور و یا ایجاد آن به کار رفته «اثر» اطلاق می‌شود».

به عقیده‌ی این اشخاص، مطلق و عام بودن ماده ۱ منتهی به این امر می‌شود که هر اثر فکری گذشته از شیوه بیان و ظهور آن مشمول حمایت قانون باشد و در واقع مقنن به جهت تبیین مفهوم اثر و در راستای تکمیل ماده ۱ به ذکر مصادیق پرداخته است که حسب مورد نحوه‌ی ارائه آن ممکن است متفاوت باشد. به عبارت دیگر، مصادیق مندرج در قانون به منظور روشن‌تر شدن مفهوم اثر فکری است که از اندیشه‌ی محض خارج شده و به مرحله‌ی بیان رسیده است و ذکر مصادیق به معنای محدود کردن تعداد و دایره شمول آثار فکری نمی‌باشد (شایسته، ۱۳۹۵: ۶۳؛ کلمبه، ۱۳۷۵: ۴۶) و باتوجه به کلی بودن عبارت قانون و توسل به ظاهر آن، آنچه مورد نظر ماده ۱ قانون است، هرگونه اثر ادبی و هنری اصیل می‌باشد (صفایی، ۱۳۷۵: ۷۱). به عقیده‌ی آنان، منطوق بندهای متعدد ماده ۲ قانون مذکور، در عمل تاب پذیرش شمول گسترده‌ای داشته و در زمان بروز تردید و اختلاف نظر، شخص دادرسی می‌بایست نظر کارشناس مربوط را بخواهد (آیتی، ۱۳۹۳: ۸۳). به نظر می‌رسد، دیدگاه‌های ارائه شده ضد و نقیض می‌باشد، برای مثال، در خصوص ادعای پیشین، نویسنده از یک‌سو مدعی تمثیلی بودن مصادیق مورد حمایت است و از طرفی پیشنهاد مراجعه به کارشناس را ارائه می‌دهد؛ چنانچه ماده ۲، تمثیلی باشد و تاب دربر گرفتن مصادیق متعدد و نوظهور را داشته باشد، دیگر چه دلیلی جهت مراجعه به کارشناس وجود دارد، با منطقی که بیان شده (مطلق و عام بودن ماده ۱)، مقنن با درج ماده ۲ کار ابتری

است که در ماده ۲ قانون مذکور<sup>۱</sup> معاملات تجاری به وضوح بیان گردیده است و به نظر می‌رسد که مصادیق این ماده حصری است (توکلی، ۱۳۹۴: ۲۹). چنانچه برخی بیان داشته‌اند قانون تجارت خاص است و باید خاص تفسیر شود (اسکینی، ۱۳۹۱: ۷۷). تعداد کثیری از قوانینی که تنظیم و تصویب می‌شوند جنبه حمایتی دارند؛ البته نمی‌توان منکر حمایتی بودن قانون حمایت حقوق مولفان و مصنفان و هنرمندان شد؛ اما بحث اصلی این است که تمثیلی بودن را قانون‌گذار در زمان وضع قانون مشخص می‌سازد و به نظر می‌رسد، این استدلال صحیح نیست که مصادیق مورد حمایت هر قانون حمایتی را باید تمثیلی در نظر گرفت.

### ۳،۱،۲ مطلق و عام بودن تعریف ارائه شده از سوی مقنن در ماده ۱ قانون حمایت حقوق مولفان و مصنفان و هنرمندان

اکثر حقوقدانان به تمثیلی بودن مصادیق مورد حمایت ماده ۲ قانون مذکور، به دلیل مطلق و عام بودن تعریف ارائه شده از سوی مقنن در ماده ۱ قانون حمایت حقوق مولفان و مصنفان و هنرمندان قائل می‌باشند و آن را دلیل محکمی در راستای اثبات ادعای خود می‌پندارند (امامی، ۱۳۹۳: ۱۰۲؛ آیتی، ۱۳۹۳: ۷۱؛ اسماعیلی، ۱۳۸۴: ۱۳). به عقیده‌ی این گروه، مقنن تعریف عام و جامعی را در ماده ۱ قانون مذکور از واژه اثر ارائه داده که بدین شکل بیان شده است:

ماده ۱- «از نظر این قانون به مؤلف و مصنف و هنرمند «پدیدآورنده» و به آنچه از راه دانش یا هنر و یا ابتکار آنان پدید می‌آید بدون در نظر گرفتن

<sup>۱</sup> ماده ۲ قانون تجارت: «معاملات تجاری از قرار ذیل است:

(۱) خرید یا تحصیل هر نوع مال منقول به قصد فروش یا اجاره اعم از اینکه تصرفاتی در آن شده یا نشده باشد.

(۲) تصدی به حمل و نقل از راه خشکی یا آب یا هوا به هر نحوی که باشد.

(۳) هر قسم عملیات دلالی یا حق‌العمل کاری (کمسیون) و یا عاملی و همچنین تصدی به هر نوع تاسیساتی که برای انجام بعضی امور ایجاد می‌شود؛ از قبیل تسهیل معاملات ملکی یا پیدا کردن خدمه یا تهیه و رسانیدن ملزومات و غیره.

(۴) تاسیس و به کار انداختن هر قسم کارخانه مشروط بر اینکه برای رفع حوائج شخصی نباشد.  
(۵) تصدی به عملیات حراجی.  
(۶) تصدی به هر قسم نمایشگاه‌های عمومی.  
(۷) هر قسم عملیات صرافی و بانکی.  
(۸) معاملات برواتی اعم از اینکه بین تاجر یا غیرتاجر باشد.  
(۹) عملیات بیمه بحری و غیربحری  
(۱۰) کشتی‌سازی و خرید و فروش کشتی و کشتیرانی داخلی یا خارجی و معاملات راجعه به آنها».

می‌دهد و شکل و قالب آن فرقی ندارد (ویور، ۱۳۹۲: ۱۰۸). به عقیده‌ی آن گروه، معاهدات و قوانین داخلی کشورها به جای ارائه‌ی تعریف از مالکیت فکری به بیان مصادیق آن پرداخته است؛ برای مثال، معاهده‌ی برن که اساس حقوق آفرینش‌های ادبی و هنری می‌باشد، در ماده ۲ تحت عنوان آثار ادبی و هنری، مصادیقی را به شکل تمثیلی بیان نموده است و در بند ۱ ماده مذکور چنین بیان شده است که «اصطلاح آثار ادبی و هنری، تمامی آفرینش‌های مربوط به حوزه‌ی ادبی، علمی و هنری را صرف نظر از روش یا شکل ابراز آن‌ها دربر می‌گیرد؛ همانند کتاب، جزوه و دیگر نوشته‌ها، خطابه و سخنرانی، نطق‌های رسمی، موعظه‌ها و دیگر آثاری که دارای ماهیت مشابه هستند، آثار نمایشی یا نمایشی موسیقیایی، رقص، پانتومیم، قطعه موسیقی با کلام یا بدون آن، آثار سینمایی و نیز آثاری که مشابه آثار سینمایی ابراز می‌گردند؛ آثار طراحی، نقاشی، معماری، پیکره، گراور (حکاک)، لیتوگرافی، آثار عکاسی و آثاری که مشابه روش آثار عکاسی ابراز می‌گردند، آثار هنری کاربردی، تصویر و نمودار، نقشه‌ی جغرافیایی، نقشه‌ی فنی (همانند نقشه‌ی ساختمان و ماشین آلات)، طرح (ترسیم سریع و اجمالی بدون نشان دادن جزئیات) و آثار سه بعدی مرتبط با جغرافیا، توپوگرافی (مکان نگاری) معماری یا علوم.» (دراهوس، ۱۳۹۱: ۲۵-۲۷). از دید همان اشخاص، مقنن کشور ایران نیز با بهره‌گیری از روش مذکور، پس از تعریف اثر «به آنچه از راه دانش یا هنر و یا ابتکار پدید می‌آید، بدون در نظر گرفتن طریقه یا روشی که در بیان و یا ظهور و یا ایجاد آن به کار رفته» با توجه به فرهنگ بومی و تا اندازه‌ای اسلامی به بیان مصادیق پرداخته است که همین موضوع در پیش‌نویس لایحه‌ی جامع حمایت از حقوق مالکیت ادبی و هنری و حقوق مرتبط تکرار شده است. برخی دیگر نیز در تأکید بر این امر بیان داشتند که این قانون پس از سال‌ها خلاء از طریق ترجمه‌ی برخی قوانین اروپایی مورد تصویب مجلس وقت قرار گرفت (سلطانی و همکاران، ۱۳۹۳، ۱۴۲). باتوجه به ماده ۲ قانون مذکور و همچنین مواد بعدی

انجام داده و این در حالی است که مقنن عاقل فرض می‌شود.

### ۳/۱/۳ وجود قرینه در مصادیق ماده ۲ قانون حمایت حقوق مولفان و مصنفان و

#### هنرمندان

برخی با اشاره به این که نحوه انشاء مصادیق دوازده‌گانه در ماده ۲ به گونه‌ای است که اقتضای تفسیر موسع دارد، از عباراتی همچون «هر نوشته‌ی دیگر» و «به هر ترتیب و روش نوشته یا ضبط یا نشر شده باشد» و «از قبیل» این امر استنباط می‌شود که هر اثری شرایط آثار ادبی و هنری را داشته باشد مشمول حمایت قرار خواهد گرفت (پیلوار، ۱۳۹۴: ۲۰۱). اما به نظر می‌رسد که قیود به کار رفته در برخی از مصادیق ذیل این ماده بیانگر این است که آن مصداق خاص می‌تواند مصادیق نزدیک به خود و یا تحت پوشش خود را در بر گیرد نه اینکه مصادیق نوظهور و یا مصادیقی را که قانون‌گذار به هیچ وجه قصد حمایت از آن را نداشته را حمایت نماید که در واقعیت حتی مصادیق جزئی و یا مصادیق نزدیک به موضوعات ماده ۲ مورد حمایت قرار نگرفته است چه بسا مصادیق نوظهور؛ برای مثال می‌توان به مصداق مسابقات ورزشی از جمله فوتبال و یوگا اشاره نمود که برخی‌ها خواهان این بوده‌اند که این مصادیق در قالب مصداق آثار نمایشی تحت حمایت قرار بگیرد، ولی در عمل چنین حمایتی صورت نگرفته است.

### ۳/۱/۴ تدوین قانون حمایت حقوق مولفان و مصنفان و هنرمندان بر پایه

#### کنوانسیون برن

دلیل دیگری که قائلان به تمثیلی بودن مصادیق مورد حمایت قانون حمایت حقوق مولفان و مصنفان و هنرمندان بدان استناد نمودند، نگارش قانون مذکور بر اساس کنوانسیون برن است. به عقیده‌ی برخی، محدوده مواردی که تحت شمول آثار ادبی و هنری قرار می‌گیرند، بسیار وسیع می‌باشد. به عبارتی دیگر، اثر ادبی هر چیزی را که به صورت چاپی یا نوشته بیان شده باشد، مورد حمایت خود قرار



راحتی می‌توانست آن‌ها را بیان کند؛<sup>۲</sup> چراکه مقنن آگاه و عالم می‌باشد و اجتهاد در برابر نص مسموع نمی‌باشد (فرحان، ۱۴۲۹: ۸۷، مکارم شیرازی، ۱۳۹۰: ۲۵، بهجت، ۱۴۲۴: ۱۹۸، صاحب جواهر، بی تا: ۱۴۲-۱۴۱). در واقع قانون همراه با تشریفات خاص و بر اساس مصلحت جامعه و آن طوری که نمایندگان ملت در مجلس شورای اسلامی تشخیص دهند، تصویب می‌گردد و سپس به اجرا در می‌آید (مدنی، ۱۳۸۹: ۶). برای مثال، موردی که مبتلابه است و در خصوص آن اختلاف نظر وجود دارد، «آثار شفاهی» است. برخی با استناد به اینکه ممکن است گاهی آثار شفاهی از قبیل؛ کنفرانس‌ها و سخنرانی‌ها مورد تعرض و نقض قرار بگیرند و اشخاص با بهره‌برداری غیرمجاز از مفاد سخنرانی و همچنین انتشار آن‌ها از مزایای مادی آن استفاده نماید و یا آن‌ها را به عنوان اثر علمی، ادبی و هنری خود منتشر نماید، ابراز داشته‌اند که ضرورت دارد که به طریقی این آثار مورد حمایت قرار بگیرند، اما به جهت تصریح مقنن به لزوم مکتوب بودن اثر، برخی مصادیق همانند آثار شفاهی از شمول حمایت این قانون خارج می‌شوند، چون مقنن صرفاً به آثار مکتوب اشاره نموده و براساس سکوت او در خصوص مصادیق دیگر همانند آثار شفاهی که سکوت در مقام بیان است می‌توان بیان داشت که مقنن قصد حمایت از چنین مصادیقی را نداشته است (اصغری آقمشهدی، ۱۳۹۱: ۵۴؛ نعمتی و همکاران، ۱۳۹۷: ۷). به عقیده‌ی برخی دیگر، مقنن آثار مورد حمایت این قانون را در ۱۲ بند احصاء کرده است (زرکلام، ۱۳۹۸: ۵۵) و در ماده ۲ قانون مذکور یک به یک آثار مورد حمایت نام برده شده است (روشن و همکاران، ۱۳۹۲: ۴۲). از سوی دیگر، به نظر می‌رسد پراکندگی و تشتت در درج آثار مورد حمایت و حتی تکراری بودن برخی از آن‌ها و از سوی دیگر اشاره به مصداق آثار فنی در قانونی که با هدف حمایت از آثار ادبی و هنری وضع شده است، نشان می‌دهد که مقنن تمام سعی خود را در

آن، این نکته حاصل می‌گردد که در حقوق ایران برخلاف مسئله‌ی ترجمه در خصوص حمایت از سایر آثار فرعی، صراحت قانونی وجود ندارد؛ به عبارت دیگر در قانون ایران برخلاف کنوانسیون برن از آثاری همچون آثار نمایشی و موزیکال نمایشی، طراحی رقص و نمایش بدون کلام آثار سینمایی و آثار هنری کاربردی حمایت به عمل نیامده است (میرحسینی، ۱۳۹۴: ۲۴۵)؛ بنابراین به نظر می‌رسد این ادعا که قانون حمایت حقوق مولفان و مصنفان و هنرمندان کاملاً برگرفته از کنوانسیون برن است، اشتباه باشد؛ بدین خاطر که شیوه‌ی نگارش ماده ۲ قانون مذکور تا حدود زیادی متفاوت از ماده ۲ کنوانسیون برن می‌باشد که از جمله آن می‌توان به مصادیق متعدد و گسترده مندرج در کنوانسیون برن اشاره کرد که صرفاً برخی از آن‌ها در قانون حمایت حقوق مولفان و مصنفان و هنرمندان مورد اشاره قرار گرفته است و از سوی دیگر، مصادیق مورد حمایت کنوانسیون برن، در جوار و راستای یکدیگر و حتی بدون هیچگونه شماره‌گذاری صورت گرفته، اما در مقابل در قانون ایران، صرفاً برخی از مصادیق مورد حمایت قرار گرفته و صرف شماره‌گذاری مصادیق نیز ادله‌ی دیگری است که مقنن قصد ایجاد محدودیت در خصوص آثار مورد حمایت را داشته است.

## ۳،۲ بررسی دیدگاه‌های قائلان به حصری بودن مصادیق مورد حمایت

در گفتار حاضر به تبیین و ارائه دیدگاه‌های موجود در راستای حصری بودن مصادیق مورد حمایت قانون پرداخته خواهد شد.

### ۳،۲،۱ در مقام بیان بودن مقنن<sup>۱</sup>

اولین دلیلی که در راستای اثبات ادعای حصری بودن مصادیق موضوع ماده ۲ قانون مذکور می‌توان بیان کرد این است که مقنن در مقام بیان بوده است و اگر قصد حمایت از مصادیق دیگری را داشت، به

۲ ر.ک. (شبییری زنجانی، بی تا: ۱۹۸۷، مکارم شیرازی، ۱۴۲۴: ۱۱۰).

۱ ر.ک. قاعده اعمال الکلام اولی من اهماله (آل کاشف الغطاء، ۱۴۲۲: ۱۷۳-۱۷۲).

### ۳،۲،۳ وضع ماده ۲ علی‌رغم وجود ماده ۱ در قانون مذکور

برخی با استناد به اطلاق ماده ۱ قانون حمایت حقوق مولفان و مصنفان و هنرمندان، چنین استدلال نموده‌اند که هر اثر فکری گذشته از شیوه بیان و ظهور آنها مشمول حمایت قانون قرار می‌گیرد و تأکید آن‌ها بر قسمتی از ماده ۱ قانون مذکور می‌باشد که بدین شکل بیان شده است: «...بدون در نظر گرفتن طریقه یا روشی که در بیان و یا ظهور و یا ایجاد .....» (امامی، ۱۳۹۳: ۱۰۲)؛ اما نکته‌ای که بدیهی و حائز اهمیت می‌باشد، این است که مقنن در ماده ۱ این قانون، همانند قوانین متعدد دیگری همچون قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران و قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، اقدام به تعریف برخی اصطلاحات اساسی و کلیدی آن قانون (پدیدآورنده و اثر) نموده است و اگر به ادله‌ی طرفداران رویکرد تمثیلی بودن اکتفا شود (مطلق بودن ماده ۱ در خصوص دامنه‌ی آثار مورد حمایت) که به موجب آن هر اثری مشمول حمایت قانون مذکور قرار می‌گیرد، دیگر چه دلیلی بر وضع ماده ۲، با عنوان آثار مورد حمایت این قانون وجود داشت؟ در شرایطی که می‌توانست با همین تعریف ساده از اثر - به آنچه که از راه دانش یا هنر و یا ابتکار آنان پدید می‌آید، بدون در نظر گرفتن طریقه یا روشی که در بیان و یا ظهور و یا ایجاد آن به کار رفته - به رسالت خود خاتمه دهد و هر اثری که با چنین ویژگی‌هایی همراه بوده است را مورد حمایت قرار دهد؛ در صورتی که مقنن ماده ۲ را وضع نمود و به موجب آن، مصادیقی که قصد حمایت از آن‌ها داشته را در قالب آثار مورد حمایت احصا نموده است. اگر چنین امری پذیرش نشود، به نظر می‌رسد وضع ماده ۲ کاملاً بی‌فایده است، در صورتی که فرض بر این است مقنن عامدانه و عاقلانه رفتار می‌نماید.

به نظر می‌رسد دسته بندی ماده ۲ حصری باشد، ولی قابلیت انطباق پذیری موضوعات نوظهور با آن دسته بندی، مربوط به نوع تفسیر ارائه شده

راستای درج آثاری که قصد حمایت از آن را داشته، نموده است و به عبارتی دیگر، عدم ذکر سایر مصادیق، به نوعی نشان دهنده‌ی این امر است که مقنن قصد حمایت از آن‌ها را نداشته و عالمانه رفتار نموده است. در مقابل، این امر قابل ذکر است به جهت انعطاف پذیری ماده ۲۲ قانون مذکور، شاید بتوان از آثار شفاهی همچون موسیقی و سخنرانی و هر اثر شفاهی که دارای اصالت باشد به عنوان آثار جانبی، حمایت نمود.

### ۳،۲،۲ عدم وجود قرینه جهت تمثیلی دانستن آثار مورد حمایت

با دقت و بررسی در قوانین و مقرراتی که مصادیق آن به صورت تمثیلی تدوین و تنظیم شده‌اند، با اصول نگارشی مواجه می‌شویم که ماده ۲ قانون مذکور فاقد آن اصول می‌باشد. برای مثال، چنانچه مقنن قصد تدوین ماده مذکور به شکل تمثیلی را داشت، می‌توانست به جای عبارت «اثرهای مورد حمایت این قانون به شرح زیر است» عبارت «برخی آثار مورد حمایت این قانون به شرح زیر است» را درج نماید و یا اینکه ذیل ماده ۲ قانون مذکور، بند مستقلی را با عنوان «و سایر مشابه» ذکر می‌نمود نه اینکه در کنار برخی مصادیق، حروفی همچون «هر»، «از قبیل» را اشعار دارد که این حروف در واقع بیانگر دامنه آن مصداق خاص می‌باشد نه دامنه آثار مورد حمایت قانون مذکور؛ از طرف دیگر، برخی نویسندگان با استناد به شماره‌گذاری‌های صورت گرفته در ماده ۲ و نگارش بندهای آن، اعتقاد به رویکرد دوگانه در مواجهه با مصداق نوظهور دارند؛ به عبارتی، در مواقعی که قصد حمایت حقوق مادی و معنوی مدنظر است، تفسیر موسع نسبت به آثار مورد حمایت قانون صورت گیرد و در هنگام حمایت کیفری، فقط به آثار احصاء شده مندرج در قانون توجه شود (زرکلام، ۱۳۹۸: ۵۷). با این وجود، به نظر می‌رسد که عدم وجود قرینه و یا نشانه‌ای که مثبت تمثیلی بودن آثار مورد حمایت قانون مذکور باشد، دلیل دیگری بر حصری بودن مفاده ماده مذکور است.



قانون حمایت حقوق مولفان و مصنفان و هنرمندان در بخشی از اثر خود چنین می‌نویسد که باتوجه به تحولات گسترده‌ای که در زمینه مالکیت فکری در سطح داخلی و بین‌المللی به وجود آمده است، قانون مذکور علاوه بر ایرادات متعدد، وافی به مقصود نمی‌باشد. برای مثال، در زمینه حقوق ناشی از برنامه‌های کامپیوتری، حکمی در قانون وجود ندارد (امامی، ۱۳۹۳: ۱۷۱) که این عبارات بیانگر این می‌باشد که نویسنده علی‌رغم ادعای تمثیلی بودن، به نوعی معتقد به حصری بودن مصادیق مورد حمایت قانون مذکور می‌باشد. اگرچه پیش از تصویب قانون حمایت حقوق پدیدآورندگان نرم افزارهای رایانه‌ای، برخی قضات در مقام صدور رأی نسبت به پرونده‌های مرتبط با نرم افزارهای رایانه‌ای به بند ۱۱ ماده ۲ قانون حمایت حقوق مولفان و مصنفان و هنرمندان استناد می‌نمودند و بند «اثر فنی که جنبه‌ی ابداع و ابتکار داشته باشد» را حاکم بر مصداق نرم افزارهای رایانه‌ای می‌دانسته‌اند (به عنوان یکی از مصادیق تحت شمول این بند) و رئیس قوه‌ی قضائیه نیز در سال ۱۳۷۱ بخشنامه‌ای را در خصوص رسیدگی به دعاوی نرم افزارهای رایانه‌ای بر مبنای قانون حمایت حقوق مولفان و مصنفان و هنرمندان صادر کرد (رکنی دزفولی، ۱۳۸۵: ۱۲)؛ ولی به نظر می‌رسد از آنجایی که مقنن مصداق نرم افزارهای رایانه‌ای را تحت قالب مالکیت ادبی و هنری در نظر داشته<sup>۲</sup> و نه یک اثر فنی و از سویی به جهت تحت پوشش قرار نگرفتن مصداق نرم افزارهای رایانه‌ای تحت مصادیق ادبی و هنری مندرج در ماده ۲، قانون مستقلی را با عنوان حمایت از حقوق پدیدآورندگان نرم افزارهای رایانه‌ای وضع نموده

<sup>۲</sup>- همچنین برخی دیگر بیان داشته‌اند نرم افزارهای رایانه‌ای در کشورهای دیگری همچون آلمان و انگلیس در قالب مالکیت ادبی و هنری تحت حمایت قرار می‌گیرد (صادقی نشاط، ۱۳۸۹: ۸۴). اگر چه در کنوانسیون برن نیز مورد حمایت قرار گرفته است.

در قالب دکترین است که در این حالت اگر انطباق‌پذیری ممکن نبود، ایجاد یک قانون خاص توجیه می‌یابد. از این رو، اگر مصادیق ماده ۲ تمثیلی در نظر گرفته شود، دامنه‌ی توسعه‌ی این مصادیق نمی‌تواند فراتر از تعریف موضوع حمایت ماده ۱ قانون باشد. به عبارت دیگر، دامنه‌ی شمول وسیع موضوع حمایت در ماده ۱ نمی‌تواند دلیلی بر تمثیلی بودن ماده ۲ باشد، بلکه ماده ۱، حصر موضوعی حقیقی است و حکم در موضوع حمایت دارد ولی ماده ۲، حصر اضافی و ماهوی در میان برخی از مصادیق موضوعی مشخص شده در قیاس با برخی مصادیق مشخص نشده است. بنابراین، تقدیم حصر اضافی بر حصر موضوعی کاری عبث است و نه تقدیم حصر حقیقی بر حصر اضافی که ماهیت اخیر به نوعی محصورفیه نیز می‌تواند تلقی شود.

### ۳،۲،۴ تصویب قوانین و مقررات جدید در راستای حمایت از مصادیق نوظهور

یکی از مصادیق نوظهوری که پس از تصویب قانون حمایت حقوق مولفان و مصنفان و هنرمندان، در قالب قانونی مجزا مورد تصویب قرار گرفت، «نرم افزارهای رایانه‌ای»<sup>۱</sup> می‌باشد؛ در سال ۱۳۷۹ قانونی تحت عنوان حمایت از حقوق پدیدآورندگان نرم افزارهای رایانه‌ای تصویب شد که حمایت شدن آن از سوی قانون حمایت حقوق مولفان و مصنفان و هنرمندان مورد شک و تردید قرار داشت که با تصویب قانون حمایت حقوق پدیدآورندگان نرم افزارهای رایانه‌ای، این دیدگاه قوت گرفت که مصادیق مورد حمایت قانون حمایت حقوق مولفان و مصنفان و هنرمندان حصری بوده و تاب‌درب‌گرفتن مصادیق نرم افزارهای رایانه‌ای را ندارند. همچنین یکی از قائلان به تمثیلی بودن مصادیق مورد حمایت

<sup>۱</sup>- تکنولوژی کامپیوتری آثار مهمی را در جوامع امروزی به همراه داشته است که از جمله آنها می‌توان به سرمایه‌گذاری‌های گسترده در راستای تولید غالب نرم افزارهای رایانه‌ای و به تبع آن ضرورت حمایت از نرم افزارهای مذکور و پیشگیری از کپی برداری‌های غیرمجاز از آنها اشاره کرد. عدم حمایت از چنین نرم افزارهایی به معنای نابودی سرمایه‌گذاری‌های صورت گرفته می‌باشد (میرحسینی، ۱۳۹۴: ۹۷).

است که شاید بتواند ابهامات و نقایص عملی موجود را رفع نماید (امامی، ۱۳۹۳: ۱۷۲)؛ به نظر می‌رسد که نویسندگی مذکور علی‌رغم ادعای تمثیلی بودن ماده مذکور، در واقعیت قائل به حصری بودن ماده و عدم حمایت آن از مصادیق دیگر می‌باشد.

### ۳،۲،۶ اثرگذار نبودن ادعای تمثیلی بودن ماده ۲ قانون مذکور در رویه‌ی عملی

اساساً در مقام رسیدگی به دعاوی مطروحه، محاکم صرفاً می‌توانند با تکیه بر قوانین مدون حکم موضوع را بیابند و در فرض نیافتن حکم در قوانین، ضرورت دارد که به منابع معتبر اسلامی یا فتاوی معتبر استناد نمایند؛ در خصوص حقوق پدیدآورندگان و همچنین حمایت از آثار آن‌ها در قالب قانون حمایت حقوق مولفان و مصنفان و هنرمندان نیز محکمه صرفاً می‌تواند از حقوق مصادیقی دفاع نماید که در ماده ۲ قانون مذکور به رسمیت شناخته شده باشند، در خصوص سایر مصادیق باید به قوانین دیگری همچون مسئولیت مدنی و ... استناد جست. چنانکه در اصل ۱۶۷ آمده است: «قاضی موظف است کوشش کند حکم هر دعوا را در قوانین مدونه بیابد و اگر نیابد با استناد به منابع معتبر اسلامی یا فتاوی معتبر، حکم قضیه را صادر نماید و نمی‌تواند به بهانه سکوت یا نقص یا اجمال یا تعارض قوانین مدونه از رسیدگی به دعوا و صدور حکم امتناع ورزد.» با این وجود قاضی نمی‌تواند رأساً به حمایت از اثری بپردازد که حکم آن در قانون حمایت حقوق مولفان و مصنفان و هنرمندان نیامده است؛ هم چنان که در رویه‌ی قضایی نیز چنین امری در خصوص حمایت از آثار نوظهور در قالب قانون مذکور مشهود نبوده است به جز در خصوص مصداق نرم افزارهای رایانه‌ای که آن هم در ابتدا به عنوان یکی از مصادیق بند ۱۱ ماده ۲ - هر اثر فنی که جنبه‌ی ابداع و ابتکار داشته باشد- مورد حمایت قرار می‌گرفت و قضات با این مبنای قانونی، اقدام به صدور رأی می‌نمودند که همانطور بیان شد پس از اینکه مصداق نرم افزارهای رایانه‌ای به عنوان یک اثر ادبی و هنری شناخته شد و به جهت قرار نگرفتن در

است که دیدگاه حصری بودن ماده ۲ را نیز قوت می‌بخشد.

### ۳،۲،۵ اشاره به مصادیق متعدد در لایحه‌ی جامع مالکیت فکری

لایحه‌ی جامع حمایت از مالکیت فکری که پس از پیشنهاد وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در جلسه‌ی ۱۳۹۳/۰۷/۰۲ هیات وزیران به تصویب رسیده است؛ در ماده ۲ لایحه به تبیین آثار قابل حمایت پرداخته است که تا حدود بسیار زیادی با مصادیق معاهدات و قوانین بین‌المللی همخوانی دارد. در میان مصادیق احصاء شده، مصادیق متعددی به چشم می‌خورد که در زمان وضع قانون حمایت حقوق مولفان و مصنفان و هنرمندان نیز وجود داشته است که از جمله آن می‌توان به بند ۲ ماده مذکور یعنی آثار شفاهی از قبیل؛ سخنرانی، نطق، موعظه و بندهای دیگری اشاره نمود. مجموعه این مصادیقی که در لایحه به آنها اشاره شده است بیانگر این است مصادیق قانون حمایت حقوق مولفان و مصنفان و هنرمندان حصری می‌باشد، در غیر این صورت مقنن می‌توانست در لایحه‌ی جامع مالکیت فکری به ذکر همان مصادیق دوازده‌گانه اکتفا نماید و -در فرض تمثیلی بودن قانون حمایت حقوق مولفان و مصنفان و هنرمندان- نیازی به ذکر مصادیق دیگری در لایحه نبوده است. نهایتاً به نظر می‌رسد که عدم حمایت از مصادیق متعدد در قانون مورد بحث و حصری بودن مصادیق مورد حمایت، به این منجر شده است که مقنن مصادیق گسترده‌تری را در قالب لایحه‌ی جامع مالکیت فکری درج نماید که از این طریق، مورد حمایت قرار گیرند و نقایص قانون حمایت حقوق مولفان و مصنفان و هنرمندان بدین شکل برطرف گردد.

مجدداً یکی از نویسندگانی که قائل به تمثیلی بودن مصادیق قانون مورد بحث بود، در قسمتی دیگر از اثرش چنین بیان داشته است که سخنرانی‌ها، نطق‌های علمی، خطابه‌ها، موعظه‌ها و سایر آثار شفاهی از نظر حمایت مورد تردید می‌باشند که در پیش‌نویس لایحه بدان اشاره شده



تحت‌اللفظی و اتکا به ظاهر عبارات نمی‌تواند کاشف از اراده قانون‌گذار باشد؛ چراکه در زمان وضع قانون ممکن است مصادیق نوظهور قابل تصور نباشد؛ ولیکن با توجه به ماهیت آثار مشابه این امکان وجود دارد که به حمایت از آن مصادیق نیز مبادرت نمود؛ بنابراین اگر این انعطاف در مورد مصادیق نوظهور مشابه وجود نداشته باشد یقیناً بدون علت موجه شاهد چالش انباشت پرونده‌ها در محاکم و همچنین تعارض قوانین خواهیم بود. از این رو، می‌توان تحلیل نمود چنانچه مصادیق نوظهور قابلیت انطباق با مصادیق مشابه تصریح شده در ماده ۲ قانون یاد شده را داشته باشند، نباید از دامنه‌ی شمول ماده یاد شده خارج شوند، مگر آنکه اثبات شود که تحت حمایت قرار گرفتن آنان به واسطه‌ی قانون حمایت حقوق مولفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸، حمایت موثری تلقی نمی‌شود و نیاز به وضع قانونی خاص وجود دارد. بی‌شک با پذیرش تحلیل یاد شده، موجبات جلوگیری از تالی فاسدهای بسیاری فراهم می‌آید و بدین‌گونه از تضییع حقوق مکتسبه اشخاص پرهیز می‌گردد و گامی بلند در راستای تحقق عنصر حیاتی عدالت برداشته می‌شود.

## ۴ آثار و تبعات تمثیلی یا حصری دانستن مصادیق ماده ۲ قانون حمایت حقوق مولفان و مصنفان و هنرمندان

همان‌گونه که بیان شد، دیدگاه متفاوت نسبت به یک قانون، کارکرد آن را نیز تغییر خواهد داد؛ به همین خاطر در ابتدا ضرورت دارد آثار و تبعات انتخاب دیدگاه تمثیلی یا حصری بودن تبیین گردد تا ذهن مخاطب نسبت به اهمیت موضوع روشن گردد.

قالب بندهای ماده ۲ و حصری بودن مصادیق دوازده‌گانه، قانون مجزایی در این خصوص به تصویب رسید. البته شایان ذکر است که ممکن است مقنن با هدف حمایت به مراتب موثرتر از نرم افزارهای رایانه‌ای و با در نظر گرفتن ملاحظات فنی اقدام به وضع قانونی مجزا نموده باشد که این مهم یقیناً با منطبق سازگاری بیشتری دارد. برخی دیگر از نویسندگان در راستای حمایت از مصداق آثار سینمایی بیان داشته‌اند که به جهت عدم توجه قانون مذکور به احکام این آثار، بهره‌برداری از آن‌ها با مشکل مواجه و در برخی مواقع ناممکن می‌شود؛ چون هیچ دلیل خاص یا فرض قانونی موثری وجود ندارد (سلطانی و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۵۲). اگرچه رویه‌ی قضایی، قانون را با خواست جامعه منطبق می‌سازد و از طرفی نیز جامعه را از اجرای صحیح قانون مطمئن می‌سازد، اما زمانی که قاضی، قانون صریح را نمی‌یابد که امر تطبیق با مصداق را انجام دهد یا به شکلی با دیگر قوانین برخورد پیدا کند، مشکلاتی ایجاد می‌شود (مدنی، ۱۳۸۹: صص ۷، ۲۰). در طرف مقابل نیز، شخص پدیدآورنده و یا دارنده حقوق مرتبط با اثر خارج از مصادیق ماده ۲، نمی‌تواند با تکیه بر این قانون اقدام به طرح دادخواست و ارائه‌ی آن به محاکم قضائی نماید؛ چون قانون مذکور هیچ حمایتی از اثر نوظهور آن ننموده است و مصادیق مورد حمایت آن کاملاً معین و مشخص است و صرفاً پدیدآورندگان چنین آثاری دارای حقوق مادی و معنوی خواهند بود و ذینفع به حساب می‌آیند.

## ۳٫۳ رویکرد میانه

جدای از رویکردهای تفسیری متفاوت موجود نسبت به نص ماده ۲ قانون حمایت حقوق مولفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸ و تقویت نظریه حصری بودن ماده یاد شده، اثبات ضرورت و رویکرد میانه جهت حمایت از برخی مصادیق نوظهور مشابه در قالب قانون مذکور و همچنین برخی دیگر از این مصادیق نوظهور متفاوت در قانونی مجزا ضروری جلوه می‌کند. همچنین توسل صرف به تفاسیر



## ۴،۱ آثار تمثیلی دانستن مصادیق مورد حمایت قانون مصنفان و هنرمندان

بر فرض اینکه دامنه‌ی تحت شمول آثار قانون مورد بحث، تمثیلی در نظر گرفته شود، تبعات منفی و مثبت متعددی به همراه خواهد داشت. از جمله مهمترین اثر منفی که باید بیان داشت، وصف کیفی قانون است که در فصل چهارم مواد ۲۳ الی ۳۳ قانون مذکور به تخلفات و مجازات‌های ناشی از نقض آثار مورد حمایت پرداخته است. در ماده ۲۳ قانون مذکور چنین بیان شده است: «هر کسی تمام یا قسمتی از اثر دیگری را که مورد حمایت این قانون است به نام خود یا به نام پدیدآورنده، بدون اجازه‌ی او و یا عالمأ یا عامداً به نام شخص دیگری غیر از پدیدآورنده، نشر یا پخش یا عرضه کند، به حبس تأدیبی از شش ماه تا سه سال محکوم خواهد شد.» با مقداری بررسی، به نظر می‌رسد که قانون دارای جنبه‌ی کیفی است و گسترش دامنه‌ی مصادیق مورد حمایت این قانون، برابر با افزایش دامنه‌ی جرایم می‌باشد و این موضوع برخلاف اصل حقوق کیفری است. در همین راستا، برخی بیان داشته‌اند که قانون حق مولف جنبه‌ی کیفی نیز دارد و در قوانین کیفری، تفسیر باید مضیق و به نفع متهم صورت گیرد و نمی‌توان با توسعه‌ی دامنه‌ی ماده ۲، افراد بی‌گناه را محکوم و مجازات نمود (صادقی‌نشاط، ۱۳۸۹: ۱۰۳؛ جمعی از نویسندگان، ۱۳۷۱: ۱۳۵). یکی از اصول بدیهی و مسلم حقوق کیفری، اصل قانونی بودن جرم و مجازات می‌باشد که به منظور حمایت از حقوق متهمان وضع شده است و ماحصل اعمال این قاعده، تفسیر مضیق از قانون می‌باشد (اردبیلی، ۱۳۸۴: ۱۵۱؛ گلدوزیان، ۱۳۷۹: ۱۶۵؛ صانعی، ۱۳۷۴، ۱۱۵)؛ از این رو، محاکم نمی‌توانند با توسل به تفسیر موسع از قانون در جرم‌انگاری متهم، عملی را که مقنن مستقیماً جرم اعلام ننموده است را جرم محسوب نمایند (مسجد سرائی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۸۱). همچنین اصولیان نیز بر این عقیده می‌باشند که کیفر دادن شخصی که بیان

تکلیفی شارع به وی نرسیده است، ناپسند شمرده می‌شود و به عبارت دیگر، شارع نمی‌تواند قبل از آنکه قوانین و تصمیمات خود را به اطلاع مردم برساند و بیان خود را در تکلیف آنان تمام کند، آنان را به دلیل تخلف از تکلیف، کیفر دهد (مجمع اهل البیت علیه السلام، ۱۴۲۷: ۳۸۶؛ حیدری، ۱۴۱۲: ۲۱۷؛ مکارم شیرازی، ۱۴۲۸، ۵۳؛ حکیم، ۱۴۱۸: ۴۷۹). از سویی دیگر، به نظر می‌رسد تمثیلی دانستن مصادیق قانون، شهروندان (اعم از قشر مصرف‌کننده، تهیه‌کننده و واسطه و ...) را با مشکلات متعددی مواجه می‌سازد و اشخاصی که توانایی مالی ندارند و یا از جمله اقشار ضعیف جامعه می‌باشند، در راستای دسترسی به چنین آثاری که مدنظرشان است با مشکل مواجه می‌گردند. در مقابل، تمثیلی دانستن مصادیق، قدم بزرگی در راستای حمایت از پدیدآورندگان آثار فکری تلقی می‌شود و به جهت امتیازاتی که مقنن به آنها اعطا نموده است، سعی می‌نمایند میزان خلاقیت و کیفیت آثار خود را افزایش دهند تا انتظارات مخاطبان آثارشان را در حد مطلوبی برآورده سازند. برخی نیز در این راستا بیان داشته‌اند که با توجه به پیشرفت تمدن‌ها و گسترش علوم و فنون و بروز اشکال جدید آثار ادبی و هنری، نمی‌توان آن را محدود نمود (آیتی، ۱۳۹۳: ۸۳)؛ از این رو، تمثیلی دانستن مصادیق، تأثیر به‌سزایی در راستای گسترش نوآوری و خلاقیت و افزایش توازن و برابری در میان پدیدآورندگان مصادیق متعدد مشابه دارد، چون از این رهگذر، تمام آن‌ها از حقوق مندرج در قانون بهره‌مند خواهند شد و دیگر به وضع قوانین جدید در راستای حمایت از مصادیق نوظهور نیازی نخواهد بود.

## ۴،۲ آثار حصری دانستن مصادیق مورد حمایت قانون مصنفان و هنرمندان

چنانچه مصادیق مورد حمایت قانون مورد بحث، حصری در نظر گرفته شود، معایب و مزایایی را به همراه خواهد داشت. از جمله آثار منفی حصری



مورد حمایت آن گسترش داده شود و همچنین تعریف عامی که از اثر در ماده ۱ صورت گرفته است، دلیل بر این نیست که مقنن قصد حمایت از هر اثری را دارد؛ بلکه همانند قوانین بسیار دیگر، اقدام به تعریف واژگان اصلی آن قانون نموده است و قرینه‌هایی که در برخی مصادیق ماده ۲ رؤیت می‌شود، صرفاً منحصر به همان مصداق می‌شود نه تمامیت قانون و در نهایت نمی‌توان منکر این موضوع شد که قانون حمایت حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان برگرفته از کنوانسیون برن است، اما به وضوح مشخص است که با استفاده از عددگذاری و احصاء مصادیق در بندهای دوازده‌گانه، تغییرات گسترده‌ای در خصوص آثار مورد حمایت آن شکل گرفته است. در مقابل، به دیدگاه‌هایی همچون در مقام بیان بودن مقنن، عدم وجود قرینه جهت تمثیلی دانستن آثار مورد حمایت، وضع ماده ۲ علی‌رغم وجود ماده ۱ در قانون مذکور، تصویب قوانین و مقررات جدید در راستای حمایت از مصادیق نوظهور، وجود مصادیق متعدد در لایحه‌ی جامع مالکیت فکری و در نهایت اثرگذار نبودن ادعای تمثیلی بودن ماده ۲ قانون مورد بحث دلایلی می‌باشند که در راستای تقویت دیدگاه حصری بودن بیان شد. با این توصیف که اگر مقنن قصد حمایت از هر اثری را داشت، دیگر اقدام به وضع ماده ۲ تحت قالب «آثار مورد حمایت این قانون» نمی‌نمود و حتی دیگر نیاز به وضع قوانین جدید احساس نمی‌شد، چون هر اثری در قالب این قانون مورد حمایت قرار می‌گرفت؛ از سوی دیگر مقنن می‌توانست در لایحه‌ی جامع مالکیت فکری هم همانند قانون موضوع بحث اقدام کند؛ اما این گونه عمل نکرد و مصادیقی که از آن غفلت شده بود را صراحتاً در لایحه ذکر کرد تا علاوه بر رفع ضعف قانون حمایت حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان، دیدگاه مختار پژوهش حاضر را قوت بخشد و در نهایت بر فرض اینکه مصادیق مورد حمایت قانون مذکور تمثیلی در نظر گرفته شد، فایده عملی آن چیست؟ آیا پدیدآورندگان آثار مصادیق نوظهور می‌توانند به استناد به قانون مذکور، از حقوق خود دفاع نمایند؟

دانستن، این است که با پیشرفت سریع تکنولوژی و گسترده شدن جوامع، مصادیق جدیدی ظهور پیدا می‌کند که نیاز به وضع قانون و گذراندن تشریفات قانونی طولانی احساس می‌گردد که در عمل تعدد قوانین را به همراه خواهد داشت و برای نظام حقوقی هر کشور، این موضوع یک ضعف به حساب می‌آید. در صورتی که انتظار می‌رود، قانون جامع و مانع باشد که این مهم در آینده پیشرفت و تعالی را به همراه خواهد داشت. در مقابل، از جمله مهمترین مزایای حصری دانستن مصادیق این است که محاکم با تکیه بر نص قانون، اقدام به صدور رأی می‌نمایند که در عمل از تشتت و صدور سلیقه‌ای آرا جلوگیری می‌شود و پدیدآورندگان نیز با تکیه و اطمینان بر ذی‌نفعی خود اقدام به طرح دادخواست در محاکم می‌نمایند.

## ۵ نتیجه

قانون‌گذار در راستای حمایت از اهالی علم، ادب و هنر جامعه اقدام به وضع قانونی با عنوان حمایت حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان در سال ۱۳۴۸ نمود تا از این طریق بتواند امتیازاتی را در جهت تأمین منافع اقتصادی و همچنین اخلاقی پدیدآورندگان در نظر بگیرد. در ماده ۲ قانون مذکور از آثاری که مقنن قصد حمایت از آنها را داشته، نام برده شده است؛ منتها شیوه‌ی تنظیم و نگارش مواد متعددی از این قانون به گونه‌ای بوده است که دیدگاه‌های متفاوتی را از حیث حصری و تمثیلی بودن تداعی نموده است که پذیرش هر کدام از دیدگاه‌های مطروحه، آثار مثبت و منفی متعددی را به همراه دارد. با بررسی‌های به عمل آمده، برخی با استناد به دلایلی همچون حمایتی بودن قانون موضوع بحث، مطلق و عام بودن تعریف ارائه شده از سوی مقنن در ماده ۱، وجود قرینه در مصادیق ماده ۲ و در نهایت تدوین قانون مذکور بر پایه‌ی کنوانسیون برن، مصادیق ماده مذکور را تمثیلی دانسته‌اند. با تحلیل‌های صورت گرفته دیدگاه‌های مطروحه قابل رد می‌باشد، با این توصیف که حمایتی بودن یک قانون منجر به این نمی‌شود که مصادیق

قانون مذکور قرار گیرند و در مقابل برای مصادیق نوظهوری که ارتباطی به مصادیق منحصر در قانون مذکور ندارند و نمی‌توان از آن‌ها حمایت مؤثری به عمل آورد، قانون جدید و بروزی تنظیم و تدوین گردد؛ تنها در این حالت می‌توان مقاصد دو گروه را تا حدود زیادی تأمین و از مفسد تالی احتمالی جلوگیری نمود.

آیا این امر برخلاف قاعده‌ی قبح عقاب بلا بیان نیست؟ به نظر می‌رسد که باید رویکرد میانه‌ای را برگزید تا به موجب آن، مقاصد قائلین هردو رویکرد به بهترین شکل تأمین شود؛ بدین شرح که با مقداری انعطاف، مصادیق نوظهوری که قابلیت انطباق با مصادیق دوازده‌گانه ماده ۲ قانون حمایت حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان را دارا می‌باشند و یا می‌توان شباهتی میان آنها یافت، تحت حمایت

## منابع

- A group of authors, 1992, Rights of Computer Software Creators, First Edition, Secretariat of the High Informatics Council.
- Assembly of Ahl al-Bayt al-Salam, 1427 AH, , The rules of the principles of jurisprudence on the religion of the Imams, with the nobility of Muhammad Mo'men Qomi, Ch.
- Al-Kashif al-Ghatta ', Muhammad Hussein, 1422 AH, Tahrir al-Majl , Volume 1, World Assembly for approximation between Islamic religions. Cultural Deputy. Center for Research and Scientific Studies, Qom.
- Alamzadeh, Mohammad, Farhadi, Daniel, Taleghan Ghaffari, Mehdi (2020). Comparative analysis of the relationship between intellectual property rights arising from pharmaceutical inventions and the right to health from the perspective of Iranian law and the TRIPS Agreement. Journal of Comparative Law, 4 (2), 98-111. doi: 10.22080 / lps.2021.20423.1212
- Ayati, Hamid, 2014, The Law of Literary and Artistic Creations, Dadgostar Publishing, Third Edition, Tehran.
- Asghari Aghamshahdi, Fakhroddin, 2012, Introduction to Intellectual Property Rights, First Edition, Mazandaran University Press, Babolsar
- Ardabili, Mohammad Ali, 2005, General Criminal Law, Mizan Publishing, Tehran.
- Bahjat, Mohammad Taqi, 1424 AH, Bahjat al-Faqih, Shafaq, Qom.
- Columbus, Cloud, 1996, Basic Principles of Copyright and Neighboring Law in the World, translated and explained by Dr. Mohammadzadeh Vadghani, Alireza, Mizan Publications, Tehran.
- Coombe, R. J. 1998. Intellectual property, human rights & sovereignty: New dilemmas in international law posed by the recognition of indigenous knowledge and the conservation of biodiversity. Indiana Journal of Global Legal Studies, 59-115



- Craghill J, Watt s M. Gowers 2007, review - Intellectual property. Computer Law & Security Review; 23 (2): 205-7
- Drahous, Peter, 2012, Philosophy of Intellectual Property, translated and written by Mahmoud Hekmatnia, in collaboration with Mehdi Moali and Ali Taghikhani, Research Institute of Islamic Culture and Thought, First Edition, Tehran.
- Farhan, Adnan, 1429 AH, Ijtihad in the Shiite Imamate and Advara and Atwara, Dar al-Salam, Beirut.
- Gürkaynak G, Yılmaz İ, Yeşilaltay B, Bengi B. 2018. Intellectual property law and practice in the blockchain realm. Computer law & security review; 34 (4): 847-62.
- Golduzian, Iraj, 2000, General Criminal Law of Iran, Jihad Daneshgahi Publications, Tehran.
- .Hakim, Mohammad Taqi, 1418 AH. Public principles in contemporary jurisprudence, Ch 2, World Assembly of Ahl al-Bayt (as), Qom.
- Helfer, L. R. 2006. Toward a human rights framework for intellectual property. UC Davis L. Rev., 40, 971.
- Huang W, Li X. 2019. The E-commerce Law of the People's Republic of China: E-commerce platform operators liability for third-party patent infringement. Computer Law & Security Review; 35 (6): 105347.
- Heidari, Ali Naqi, 1412 AH, Principles of Inference, Qom, Committee of the Scientific Field Administration.
- Ismaili, Mohsen, 2005, Protected Works in Iranian Literary and Artistic Property Rights and Its Conditions, Imam Sadegh (AS) University Research Quarterly, No. 28, Winter.
- Iskini, Rabia, 2012, Generalities, Commercial Transactions, Merchants and Organizing Business Activities, Samat Publications, Tehran.
- Javadi Amoli, Vaez, 2010, General Psychology, Azad University of Babol
- Katozian, Nasser, 2014, Property, Introduction to Civil Law, Volume, 42nd Edition, Tehran
- Lang, Christine, Niels Hope, Roberto Endorno, 2014, translated by Armaghan Amiri, Mizan Publications, first edition, Tehran.
- Masjed Sarai, Hamid, Khaled Nabinia, Ahmad Bagheri, Seyed Mohammad Sadri, 97 2018, The principle of criminal saving based on the interpretation of the rules and penal laws of Islam, Quarterly Journal of Research in Islamic Jurisprudence and Law, Fourteenth Year, No. 51, 169-190.
- .Madani, Seyed Jalaludin, 2010, Judicial Procedure, Fifteenth Edition, Paydar Publications, Tehran.
- Makarem Shirazi, Nasser, 1428 AH, Anwar al-Osul, vol. 3, ch. 2, Imam Ali Ibn Abi Talib (AS) School.

- Makarem Shirazi, Nasser, 2010, Encyclopedia of Islamic Jurisprudence, Volume 1, Imam Ali Ibn Abi Talib (PBUH) Publishing House, Qom.
- Makarem Shirazi, Nasser, 1424 AH. Kitab al-Nikah, Madrasa al-Imam Ali ibn Abi Talib (peace be upon him), Qom.
- Mir Hosseini, Seyed Hassan, 2015, Intellectual Property Rights, Mizan Publications, Fifth Edition, Tehran.
- Naserzadeh, Houshang, 1993, Declarations of Human Rights, University Jihad Publishing Institute, First Edition, Tehran.
- Nemati, Ehsan; Sam, Mohammadi, Seyed Hassan, Hosseini Moghadam, 2019, Feasibility study of supporting intellectual creations presented in the form of a lecture with emphasis on the subject law of Iran and the Berne Convention, presented at the First National Conference on Law, Jurisprudence and Culture, Shiraz.
- Pilvar, Rahim, 2015, Thematology of Intellectual Property, Quarterly Journal of Religion and Law, No. 7, 190-223.
- Rokni Dezfuli, Seyed Mohammad Reza, 2006, A Comparative Study of Intellectual Property in Iranian Law and the World Trade Organization, Scientific-Specialized Journal of Knowledge, Year 15, Number 7, 58-70.
- Roshan, Mohammad, Hamid Asadi, Seyed Mohammad Mehdi Khalilzadeh, 2013, Fundamentals of Intellectual Property Protection with a Case Study of Copyright, Knowledge of Civil Law, No. 2, 40-60.
- Soltani, Mostafa, Hossein Basirian Jahromi, 2014, A Comparative Study of Legal Challenges in Support of Cinema Works, Journal of Communication Culture Studies, Fifteenth Year, No. 26, 131-159.
- Shayesteh, Shaukat, 2016, A Look at Literary and Artistic Property Rights in International Documents, Bar Association, No. 232, 81-102.
- Shabbiri Zanjani, Musa. Marriage book, Rai Pardaz Research Institute, Qom.
- Sahib Jawahir, Muhammad Hassan Ibn Baqir (unpublished). Jawahar al-Kalam, Volume 30, Dar Al-Ahya Al-Tarath Al-Arabi, Lebanon.
- Sadeghi, Mohsen, 2008, Supporting Pharmaceutical Innovations and Accession to the World Trade Organization, Mizan Publications, First Edition, Tehran.
- Sadeghi Neshat, Amir, 2010, Rights of Computer Software Creators, Mizan Publications, First Edition, Tehran.
- Sanei, Parviz, 1995, Public Criminal Law, Ganj-e-Danesh Publishing, Tehran.
- Safaei, Seyed Hossein, 2010, Introductory Course in Civil Law, Property,



- Mizan, Tehran, Fourteenth Edition, Tehran.
- .Safaei, Seyed Hossein, 1996, Articles on Civil Law and Comparative Law, Mizan Publishing, First Edition, Tehran
- Samuelson, P. 2016. Evolving Conceptions of Copyright Subject Matter. U. Pitt. L. Rev., 78, 17.
- Tavakoli, Mohammad Mehdi, 2015, Summary of Commercial Law (4-1), New Thought Plan, Tehran, Fourth Edition.
- Vaidhyathan, Siva, 2017, Intellectual Property, A Very Short Introduction, Oxford University Press.
- Weaver, David, 2013, Copyright Rules (File and Description), translated and written by Shimapour Mohammadi, Mizan Publications, First Edition, Tehran.
- Westmacott P, Hogan N. 2011. Sowing seeds of change for the digital world - A response to 'Digital opportunity: A review of intellectual property and growth'. Computer Law & Security Review; 27 (5): 546-50.
- William, Fisher, Theories of intellectual property, Available at: [Cyber.harvard.edu/People/TFisher/iptheory.PDF](http://Cyber.harvard.edu/People/TFisher/iptheory.PDF). Last visited: 2010/12/16.
- WIPO, Intellectual Property Hand Book, 2008, Wipo Publication, Second Edition.
- WIPO Copyright Treaty (WCT), 1996. Available at: <http://www.wipo.int/about-ip/en/>. Accessed 2020, Nov 21.
- Yu Q. 2017. China's stance on the Google / Motorola merger: Implications for competition in intellectual property-intensive sectors. Computer law & security review; 33 (1): 103-11.
- Zarkalam, Sattar, 2019, Literary and Artistic Property Rights, Samat Publications, Fifth Edition, Tehran.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی  
 رتال جامع علوم انسانی